

creixent i la necessitat de distingeir de classe, que acaba abocant a l'aparició de l'alta costura. Es valora l'ús de la cotilla com a sistema per modelar el cos segons uns ideals de bellesa de constitució prima imposats per la moda, contra l'opinió de metges i higienistes.

L'obra, doncs, omple un buit, però encara manca per estudiar de forma monogràfica les modistes que van actuar en cada època tractada, amb una valoració de la seva obra, l'estil, els preus, l'acceptació, etc. Falta encara l'estudi d'història econòmica i especialment l'estudi aprofundit d'història de l'art sobre la producció de les modistes no d'alta costura dels segles XIX i XX.

L'autora acaba amb una promesa esperançadora: seguir amb l'estudi de l'alta costura catalana com a tema de la seva tesi doctoral. Efectivament, com escriu, aquesta és una assignatura pendent. Si bé en els darrers temps s'han publicat estudis i s'han dedicat exposicions a aquest tema des d'un enfocament de moda i art, manca un estudi que posi de relleu la importància històrica del fenomen. Posem tota la confiança que Laura Casal-Valls sabrà cobrir aquest buit i es convertirà en la gran historiadora de l'alta costura catalana.

MARTA PREVOSTI

Gestes dels comtes de Barcelona i reis d'Aragó. Gesta comitum Barchinone et regum Aragonie. Text llatí i traducció. Edició i introducció de Stefano M. Cingolani. Traducció i notes de Robert Álvarez Masalias (2012). Santa Coloma de Queralt: Obrador Edendum i Publicacions de la URV.

Stefano Maria Cingolani és avui el més solvent historiador de la historiografia medieval catalana. Les seves edicions crítiques de les cròniques de l'alta edat mitjana constitueixen aportacions d'un alt valor erudit. I el mateix es pot afirmar d'aquelles que es refereixen a la baixa edat mitjana. El rigor, la minuciositat i la perspicàcia amb què ha escomès una tasca tan difícil com ho és la d'esbrinar l'origen, establir la filiació i validar l'autenticitat dels més primitius documents historiogràfics catalans i els d'aquells que constitueixen l'època daurada de la historiografia catalana de tots els temps el fan mereixedor dels més indiscutibles elogis dels quals pot ser objecte un científic que conrea una ciència social com ho és la història.

A les excepcionals edicions esmentades en la nota 1, que enceten la sèrie «Monuments d'Història de la Corona d'Aragó», s'hi ha afegit ben recentment l'acurada edició de les *Gestes*

dels comtes de Barcelona i reis d'Aragó. En aquesta avinentesa amb la col·laboració de Robert Álvarez Masalias, que ha tingut cura de fer la traducció al català de les *Gesta comitum Barchinone et regum Aragonie*, i amb una minuciosa anotació crítica que facilita la lectura i la comprensió del text.

Ha correspost a Cingolani fixar el text llatí de la crònica amb l'anotació de les seves diverses variants, així com fer-ne un excel·lent estudi introductori, que va de la pàgina 11 a la 53. En ell, l'autor fa una anàlisi exhaustiva de la història de les *Gestes* i de les seves diverses i successives versions, datades entre la darrerria del segle XII i el segle XIII. Les *Gestes* són, doncs, «un text en moviment, ja que en conservem quatre redaccions diferents, dues de les quals, almenys, són degudes a més d'un cronista».

Les *Gestes* abasten, a través de successives ampliacions, un període que va des de Guifré el Pelós fins a la darrerria del segle XIII. El seu autèntic valor no rau tant en les informacions que forneixen com en la intencionalitat que els va donar vida i en el sentit general que deixen entreveure. Cingolani esmenta alguns d'aquests valors en escriure que «[...] representen el primer i fonamental moment del llarg procés de fixació de la memòria dinàstica dels comtes de Bar-

celona i de la seva consolidació en el poder».

Comparteixo, amb matisos que explicaré, les següents paraules de l'autor: «El plantejament és dinàstic i familiar, i no pas "nacional" [...]. La presència a la narració, i no pas secundària, de les cases comtals de Besalú, Cerdanya i Urgell, que deriven del casal de Barcelona, subratlla la consciència familiar del llinatge, més que no pas la política d'una dimensió "catalana" [...]». El matís: en finalitzar el segle XII, i de manera inequívoca en la centúria següent, la idea de l'existència d'un ens superior col·lectiu, si es vol d'una nació amb amplis trets comuns definitoris, era prou estesa per poder defensar la idea que aquest orgull dinàstic, de llinatge, present a les *Gestes* traduïa o era el resultat d'una consciència de país prou clara. Des d'aquest punt de vista, les *Gestes* serien una primera, o una de les primeres, manifestacions nacionals de la historiografia catalana. Com ho seria, en l'aspecte documental, el *Liber Feudorum Maior*. Les relacions estratègiques entre ambdós textos, que Cingolani relaciona de manera perspicaç i suggeridora, constitueixen una de les més valuoses aportacions del treball del nostre autor.

Més: si les *Gestes* «són segurament un text encomiàstic», sobre-

tot a partir de la narració de Ramon Berenguer I, i si «la celebració sembla consistir en la demostració de continuïtat al govern d'un mateix llinatge», la idea que les *Gestes* porten implícita la narració de la història, a través dels seus governants, d'un país-nació em sembla prou clara.

El mateix sentit crec que té la constatació de Cingolani sobre «la centralitat de l'honor de Barcelona [...] amb atribució d'un paper només molt secundari al regne d'Aragó [...]». Crec interpretar que aquest esperit dels cronistes responia a la voluntat de diferenciar la realitat política catalana, de Barcelona, de la d'Aragó, per bé que des d'Alfons el Cast ambdues dignitats, la de comte de Barcelona i la de rei d'Aragó, recaiguessin en un mateix sobirà.

En un altre ordre de les coses, Cingolani inscriu les *Gestes* dins del que podríem qualificar com l'escola historiogràfica de Ripoll: «[...] la versió definitiva de les *Gestes* dels comtes de Barcelona, obra col·lectiva duta a terme per diferents autors i que representa la culminació, i al mateix temps el final, de l'obra historiogràfica de Ripoll, obra que al monestir s'havia encetat amb els primers anuals a finals del segle x».

Cingolani posa també en relleu l'interès que té, en les *Gestes III*, el

pròleg que l'autor introdueix en la crònica, que respon a una doble finalitat. Una, de preservació de la memòria històrica. L'altra, de caràcter moralitzant: distingir els bons i els mals governants. Entre els fets que el cronista no vol que siguin víctimes de l'oblit hi figura «l'origen dels nobles comtes de Barcelona».

Dins del to encomiàstic de les *Gestes*, Cingolani n'extreu, amb una gran agudesca analítica, la primacia que tenen, pel cronista, els comtes de Barcelona per damunt dels reis d'Aragó. L'antiguitat dels primers es remunta a l'època carolíngia, mentre que, aquests comtes, no incorporen la titulació de reis d'Aragó fins ben entrat el segle XII. És clar que, fos quina fos la intencionalitat del cronista català, aquest no degué poder oblidar mai que el títol de rei d'Aragó, per allò de l'escalafó feudal, s'avantposava al títol comtal, fet que ha comportat que historiadors poc informats o amb mala fe vers Catalunya hagin qualificat els catalans d'aragonesos i hagin negat l'existència d'una Catalunya estat-nació plenament sobirana durant molts segles.

El text de les *Gestes* que ens ofereix Cingolani conté també un llarg afegit, redactat entre 1288 i 1291, que ens explica amb un cert deteniment el regnat de Pere el Gran. Cingolani qualifica l'autor, que creu

identificar amb un monjo de Ripoll, d'autèntic historiador, i diu d'ell: «De tots els historiadors que escriuen en llatí trobats fins ara, l'anònim segon autor de les *Gestes III* és l'únic comparable amb els historiadors en vulgar, Jaume I, Desclot, Muntaner o Galceran de Tous».

Interessat com estic de fa temps a analitzar el llenguatge nacional en la documentació del segle xv català, rebo amb gran interès algunes paraules que apareixen en aquest darrer relat i que Cingolani destaca quan escriu: «[...] l'anònim autor mostra una considerable participació emotiva, i es podria dir nacional [...] davant dels esdeveniments». I afegeix: «Al seu text és freqüent la presència dels termes *pàtria*, *nostre* i *nos*».

El text aportat per Cingolani conté un nou afegit, redactat entre 1291 i 1295, que relata la vida d'Alfons el Franc. El relat segueix els paràmetres conceptuals del text precedent sobre el regnat de Pere el Gran. Les *Gestes* es tanquen amb el text d'un darrer cronista que va escriure a partir de l'abril de 1300. Es refereix al regnat de Jaume II i té, com algun text anterior, un manifest to anticastellà.

L'estudi introductori de Cingolani es completa amb una acurada anàlisi sobre la procedència de les di-

verses versions dels textos que estudia i sobre les edicions anteriors, sempre parcials i no prou acurades, dels diversos fragments de les *Gestes*.

No fóra just en un comentari general d'aquesta obra deixar d'esmentar l'excel·lent traducció al català del text de les *Gestes* que ha fet Robert Álvarez Masalias. Hem de posar en relleu la utilitat que tenen les notes del traductor per ajudar a seguir de manera més entenedora els fets objecte de la narració dels diversos cronistes medievals. Álvarez ha renunciat, per tal de fer més planera la lectura dels textos, a aportar massa referències bibliogràfiques, limitades a unes poques obres bàsiques.

Completen el llibre els arbres genealògics dels primers comtes de Barcelona, dels comtes-reis de Catalunya-Aragó amb les branques provençal, mallorquina i siciliana, dels comtes de Cerdanya i de Besalú, dels comtes d'Urgell, dels sobirans de Castella i dels seus lligams familiars amb els de Catalunya, dels sobirans de Catalunya i França amb els seus lligams corresponents i, finalment, dels lligams familiars dels reis de Sicília.

Com no podia ser altrament en una obra d'aquesta naturalesa, no hi manquen els índexs de noms de lloc i de persona, que ajuden a la seva consulta. Es tracta, en síntesi, d'un

llibre definitiu sobre el tema del qual s'ocupa, editat amb cura per Obrador Edèndum SL a Santa Coloma de Queralt.

JAUME SOBREQUÉS I CALLICÓ

BARRAL I ALTET, Xavier (2013), *Història de l'art a Catalunya. Creació artística, paisatge i societat*. Barcelona: Base, 248 p.

Ponderar aquesta nova publicació de Xavier Barral i Altet passa per comprendre una visió de caràcter sintètic i molt personal sobre el que ell mateix considera, després de molts anys de treball intens i reflexió, una legítima interpretació de la història de l'art a Catalunya. D'aquesta manera, ens ofereix una lectura al mateix temps planera i rigorosa que al·trament ens permet descobrir algunes conclusions respecte a plantejaments anteriors.

Barral és autor d'un gran nombre de monografies i articles sobre l'art dels períodes antic i medieval, i també contemporani. La seva formació discorre entre la Universitat de Barcelona i la Sorbonne de París, si bé desenvolupa la major part de la seva trajectòria professional i do-

cent a l'estranger, entre la Sorbonne de París, la Université de Rennes —on obté la càtedra— i la Università Ca'Foscari de Venècia. També, ha dirigit el Museu Nacional d'Art de Catalunya entre els anys 1991 i 1994. Després de presentar una tesi doctoral dedicada a la producció de mosaics d'època medieval a França l'any 1978, Barral s'ha consagrat a l'estudi de gairebé totes les vessants de la creació artística dels diferents períodes de la història: arquitectura, pintura, escultura, brodats, ceràmica, vitralls, etc. Aquest coneixement extens l'ha conduït a publicar, endemés, algunes històries de l'art de caràcter general, i li ha permès la producció de notables textos d'assaig. En els darrers temps, aquest exercici l'ha conduït, entre d'altres, a la revisió i l'anotació crítica de la historiografia catalana i europea de principis del segle xx, especialment la consagrada a l'art del romànic.

És clar que la finalitat d'aquesta obra, publicada per l'editorial Base, és la d'oferir un instrument per a connectar una història «multidisciplinària» de l'art a Catalunya, en la qual tenen cabuda, a més a més, alguns aspectes derivats de la creació artística, el paisatge i la societat. El llibre comença amb una breu introducció, en la qual Barral declara les claus de lectura i d'interpretació de l'obra: